

Dr hab. inż. Dariusz Świsulski, prof. PG
POLITECHNIKA GDAŃSKA,
WYDZIAŁ ELEKTROTECHNIKI I AUTOMATYKI

Medale Politechniki Śląskiej

Streszczenie: W artykule przedstawiono genezę i wizerunki medali związanych z Politechniką Śląską. Opisano medale upamiętniające kolejne jubileusze uczelni, działalność wydziałów i innych jednostek uczelnianych. Oddzielną grupę stanowią medale osób zasłużonych dla Politechniki Śląskiej, od jej powołania w 1945 roku do czasów współczesnych.

Silesian University of Technology medals

Summary: In the article the genesis and images of medals related to the Silesian University of Technology are presented. Medals made on the occasion of successive university anniversaries, activities of faculties and other university units were described. A separate group contains medals of persons of merit for the Silesian University of Technology, from its establishment in 1945 to the present day.

WSTĘP

Pierwsze medale na ziemiach polskich zostały wykonane na początku XVI wieku. Medale przez wieki związane były z dworami możnowładców, regionami, miastami i instytucjami. Obecnie służą do upamiętnienia ważnych wydarzeń, rocznic, zasłużonych osób. Występują też jako nagrody przyznawane za udział lub zwycięstwo np. w rywalizacji sportowej.

W historii Politechniki Śląskiej wyemitowano wiele medali, upamiętniających kolejne rocznice, działalność wydziałów i innych jednostek uczelnianych, osoby zasłużone dla Uczelni oraz spotkania absolwentów. W artykule przedstawiono fotografie i opisy medali znajdujących się w zbiorach autora. Czytelników zainteresowanych przedstawioną tematyką zapraszam do innych moich publikacji, w tym do wydanej w 2018 roku książki „Polska elektryka w medalierstwie i filatelistyce” [1], nagrodzonej w zorganizowanym przez NOT konkursie *Technicus* jako najlepsza książka szerząca wiedzę techniczną. Dodatkowo w artykule podano informacje o medalach opisanych w innych źródłach, w tym na stronie internetowej prowadzonej przez Władysława Gębczyka, przedstawiającej medale gliwickie [2].

MEDALE JUBILEUSZOWE

Próby utworzenia na Górnym Śląsku uczelni technicznej były podejmowane już pod koniec lat dwudziestych XX wieku. Dążenia te mogły być zrealizowane dopiero po zakończeniu II wojny światowej. Już pod koniec lutego 1945 roku powołana została tymczasowa Komisja Organizacyjna Politechniki Śląskiej.

Starania dążące do utworzenia politechniki podjęto w tym samym czasie w Krakowie. Ostatecznie 24 maja 1945 roku został wydany dekret powołujący Politechnikę Śląską w Katowicach z tymczasową siedzibą w Krakowie. Zdecydowano, że jej organizatorem będzie prof. Władysław Kuczewski. Równoległe z działaniami organizacyjnymi w tymczasowej siedzibie, prowadzone były prace przygotowujące uruchomienie uczelni na Górnym Śląsku. Ponieważ możliwości lokalowe Katowic okazały się niewystarczające, zdecydowano się na Gliwice. Miasto to dysponowało wolnymi budynkami, które można było przeznaczyć na cele dydaktyczne i administracyjne, pozwalające też na zakwaterowanie kadry i studentów. W Gliwicach mieszkało również wielu przesiedleńców ze Lwowa, w tym pracownicy przedwojennej Politechniki Lwowskiej, którzy mogli stanowić trzon nowej uczelni.

Postać organizatora Politechniki Śląskiej została upamiętniona na medalu (rys. 1), którego autorem jest Andrzej Szczepaniec. Na awersie medalu znajduje się portret profesora, w otoku napis: 1887 WŁADYSŁAW KUCZEWSKI 1963. Na rewersie napis: WYBITNY / NAUKOWIEC / ORGANIZATOR / UCZELNI / TECHNICZNYCH / W WOJ. KATO / WICKIM. Medal odlewany o średnicy 75 mm.

Pierwsza inauguracja roku akademickiego na Politechnice Śląskiej w Gliwicach odbyła się 29 października 1945 roku. Zajęcia rozpoczęły się na czterech Wydziałach: Chemicznym, Elektrycznym, Mechanicznym oraz Inżynieryjno-Budowlanym.

Rys. 1. Medal prof. Władysława Kuczewskiego, organizatora i pierwszego rektora Politechniki Śląskiej

Rys. 2. Medal 15-lecia Politechniki Śląskiej z 1960 roku

Rys. 3. Medal Politechniki Śląskiej z 1975 roku z aluminium

Rys. 4. Medal Politechniki Śląskiej z 1975 roku z miedzi

Z 1960 roku pochodzi medal wykonany z okazji 15-lecia Politechniki Śląskiej (rys. 2). Na awersie znajduje się napis: POLI- / TECH- / NIKA / ŚLĄSKA, w otoku: PIĘTNASTOLECIE • 1945 • 1960. Na rewersie godło Politechniki Śląskiej (wizerunek stylizowanego orła umieszczony wewnątrz zębatego wieńca). Medal w brązie odlano w Katedrze Odlewnictwa Politechniki Śląskiej w Gliwicach. Średnica 103 mm. Autorem projektu jest Stanisław Słodowy.

W 1975 roku został wykonany medal z okazji 30-lecia uczelni (rys. 3, 4). Na awersie przedstawiono godło Politechniki Śląskiej na tle postaci w strojach hutnika i górnika. U dołu napis: POLITECHNIKA ŚLĄSKA. Na rewersie wewnątrz koła zębatego napis: XXX / LECIE / PRL. Medal o wymiarach 72 x 76 mm został wykonany jako odlew w Katedrze Odlewnictwa Politechniki Śląskiej i tłoczony w różnych metalach (brąz, miedź, aluminium). Autorem projektu i wykonawcą jest Stanisław Słodowy.

W 1980 i 1985 roku zostały wyemitowane podobne medale z okazji 35- i 40-lecia Politechniki Śląskiej (rys. 5). Na awersie medali na tle fragmentu godła Politechniki Śląskiej znajduje się napis: XXXV / LECIE / POLITECHNIKI ŚLĄSKIEJ. Na rewersie gołąbek pokoju (z gałązką oliwną w dziobie). U dołu napis: XXXV / LECIE PRL (40 / LECIE PRL). Medale zaprojektował i wykonał Stanisław Słodowy; średnica 95 mm.

Medal z 1980 roku odlany został w żelazie, a z 1985 roku w brązie w nakładzie 50 sztuk, w Katedrze Odlewnictwa Politechniki Śląskiej.

Z 1995 roku pochodzi medal jednostronny z okazji 50-lecia Politechniki Śląskiej (rys. 6). Przedstawiono na nim wizerunek stylizowanego orła, u dołu napis: 50 / LECIE / 1995. W lewym górnym pólotołu napis: POLITECHNIKA ŚLĄSKA. Medal zaprojektował i wykonał Stanisław Słodowy; odlany w brązie; średnica 88 mm.

Rys. 5. Medal 40-lecia Politechniki Śląskiej z 1985 roku

Rys. 6. Medal 50-lecia Politechniki Śląskiej z 1995 roku

Rys. 7. Medal 60-lecia Politechniki Śląskiej z 2005 roku

Rys. 8. Medal 70-lecia Politechniki Śląskiej z 2015 roku

60-lecie uczelni zostało uczczone medalem wyemitowanym w 2005 roku (rys. 7). Na awersie przedstawiono godło Politechniki Śląskiej, poniżej daty: 1945 i 2005, u dołu: 60 LECIE. W otoku wieniec laurowy. Na rewersie w kilkunastu wierszach wykaz rektorów i okresy zajmowania urzędu: WŁADYSŁAW KUCZEWSKI 1945-1951 / MICHAŁ ŚMIAŁOWSKI 1951-1952 / GABRIEL KNIAGININ 1952-1954 / ZBIGNIEW JASICKI 1954-1956 / STANISŁAW OCHĘDUSZKO 1956-1959 / TADEUSZ LASKOWSKI 1959-1965 / JERZY SZUBA 1965-1974 / JERZY NAWROCKI 1974-1981 / RYSZARD PETELA 1981-1982 / MARIAN STARCZEWSKI 1982-1984 / ANTONI NIEDERLIŃSKI 1984-1987 / TADEUSZ CHMIELNIAK 1987-1990 / WILIBALD WINKLER 1990-1996 / BOLESŁAW POCHOPIEŃ 1996-2002 / WOJCIECH ZIELIŃSKI 2002-. W otoku napis: REKTORZY POLITECHNIKI ŚLĄSKIEJ • 1945-2005.

Medal zaprojektował Stanisław Słodowy. Średnica wynosi 70 mm. Nakład 300 sztuk, tombak srebrzony i oksydowany, wybiła Mennica Polska.

W 2015 roku wydano medal jednostronny z okazji 70-lecia Politechniki Śląskiej (rys. 8). W górnej części znajduje się napis: 1945-2015 / 70-LECIE / POLITECHNIKI ŚLĄSKIEJ. Poniżej godło uczelni. Przy krawędzi motywy roślinne.

Najnowszy medal jubileuszowy został wydany w 2020 roku z okazji 75-lecia Politechniki Śląskiej. Na awersie, na tle budynków uczelni umieszczono stylizowane litery PŚ, obok napis: 75 lat / POLITECHNIKI / ŚLĄSKIEJ. Przy krawędzi napisy: GLIWICE / 1945-2020 / KATOWICE / ZABRZE / RYBNIK. Rewers podzielony w skos na cztery pola. W trzech znajdują się godła uczelni z różnych okresów oraz odpowiedni rok: u góry 2019, z lewej 1946, z prawej 1970. W dolnym polu logo programu „Inicjatywa doskonałości – uczelnia badawcza” (Politechnika Śląska znalazła się w gronie 10 polskich uczelni, które zostały laureatami pierwszego konkursu w 2019 roku). Medal tłoczony z mosiądzu w P.P.H.U. BALKART w Częstochowie, wykończenie przez patynowanie; średnica 70 mm.

Rys. 9. Medal z godłem Politechniki Śląskiej i herbem Gliwic

MEDALE UCZELNIANE

Z nieznanego okresu pochodzi medal, na awersie którego znajduje się godło Politechniki Śląskiej (rys. 9). Medal częściowo emaliowany, orzeł umieszczony jest na czerwonym tle, nazwa uczelni na tle granatowym. Na rewersie, na fakturowanej powierzchni znajduje się herb Gliwic – dwudzielny w słupek, na polu prawym półorzeł, na lewym blankowana baszta. Średnica medalu wynosi 86 mm. Autorem projektu jest Stanisław Słodowy.

W 1973 roku wykonano medal poświęcony Mikołajowi Kopernikowi. Medal w kształcie nieregularnego pięciokąta o wymiarach 50 x 50 mm. Na awersie godło Politechniki Śląskiej, poniżej napis: WIELKIEMU*UCZONEMU. Na rewersie schemat Układu Słonecznego, powyżej daty: 1473/1973, poniżej napis: MIKOŁAJ*KOPERNIK.

W 1995 roku w Katedrze Odlewnictwa Politechniki Śląskiej został odlany medal nagrodowy dla wybitnych absolwentów. Medal jednostronny przedstawia na tle orła z godłem uczelni kolumnę i otwartą księgę. W otoku napis: OMNIUM STUDIOSORUM OPTIMO / POLITECHNIKA ŚLĄSKA. Średnica 103 mm. Autorem projektu jest Stanisław Słodowy.

Z 1997 roku pochodzi medal dla fundatorów Politechniki Śląskiej. Medal jednostronny o średnicy 88 mm przedstawia dużą literę F na tle orła z godłem uczelni. W górnej części przy

krawędzi napis w dwóch wierszach: SŁUŻMY POCZCIWEJ SPRAWIE A JAKO KTO MOŻE NIECH / KU POŻYTKU DOBRA WSPÓLNEGO POMOŻE. Poniżej po prawej stronie: J. KOCHANOWSKI (autor cytatu). W dolnej części przy krawędzi: SPONSOROWI NA RZECZ FUNDACJI POLITECHNIKI ŚLĄSKIEJ. Autorem projektu jest Stanisław Słodowy.

W 2001 roku został wykonany medal upamiętniający wizytę Ojca Św. Jana Pawła II w Gliwicach. Na awersie przedstawiono postać Papieża witającego się z uczestnikami spotkania, w górnej części przy krawędzi napis: WIZYTA APOSTOLSKA OJCA ŚW. JANA PAWŁA II – GLIWICE 1999. Na rewersie postać Chrystusa stojącego w drzwiach, powyżej napis: POLITECHNIKA ŚLĄSKA, poniżej: OTWÓRZMY / DRZWI ... Medal o średnicy 160 mm został odlany w Katedrze Odlewnictwa Politechniki Śląskiej. Autorem projektu jest Stanisław Słodowy. Medal został wręczony Ojcu Św. Janowi Pawłowi II 30 sierpnia 2001 roku w Castel Gandolfo w czasie spotkania z rektorami wyższych uczelni zrzeszonych w Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich.

Również w 2001 roku został wykonany medal „Za szczególne wyróżniające się zasługi”. Na awersie przedstawiono wizerunek stylizowanego orła stojącego na otwartej księdze. W lewym górnym półotoku napis: POLITECHNIKA ŚLĄSKA. Na rewersie prostokątne pole, powyżej gałązka laurowa. W otoku napis: ZA SZCZEGÓLNE WYRÓŻNIAJĄCE SIĘ ZASŁUGI. Medal zaprojektował i wykonał Stanisław Słodowy; odlany w Katedrze Odlewnictwa Politechniki Śląskiej w brązie; średnica 88 mm.

W 1949 roku zostały wprowadzone rozporządzeniem Ministra Obrony Narodowej Michała Żymierskiego obowiązek szkolenia wojskowego studentów i organizacja studium wojskowego. Studium Wojskowe działało na polskich uczelniach do 1991 roku, kiedy to zostało zlikwidowane zarządzeniem Ministra Obrony Narodowej. Na awersie medalu Studium Wojskowego Politechniki Śląskiej znajduje się orzeł z godła uczelni, dookoła napis na kole zębatym: STUDIUM WOJSKOWE POLITECHNIKI ŚLĄSKIEJ (rys. 10). Na rewersie

splecione litery S i W, otoczone wieńcem. U dołu data 1949. Średnica medalu wynosi 63 mm.

W 1962 roku w Rybniku został utworzony Ośrodek Stacjonarno-Zaoczny Politechniki Śląskiej, przekształcony później w Centrum Kształcenia Inżynierów (CKI). W 2012 roku został wydany medal z okazji 50-lecia CKI (rys. 11). Na awersie rysunek budynku w Rybniku przy ul. Tadeusza Kościuszki 54, w otoku napis: 1962-2012 / 50 lat Centrum Kształcenia Inżynierów Politechniki Śląskiej w Rybniku. Na rewersie logo Centrum w postaci stylizowanych liter CKI wpisanych w koło zębate z napisem Politechnika Śląska. Średnica medalu 70 mm, grubość 8 mm.

MEDALE WYDZIAŁOWE

W strukturze Politechniki Śląskiej funkcjonuje obecnie 13 wydziałów i 2 instytuty: Wydział Architektury, Wydział Automatyki, Elektroniki i Informatyki, Wydział Budownictwa, Wydział Chemiczny, Wydział Elektryczny, Wydział Górnictwa, Inżynierii Bezpieczeństwa i Automatyki Przemysłowej, Wydział Inżynierii Biomedycznej, Wydział Inżynierii Środowiska i Energetyki, Wydział Inżynierii Materiałowej, Wydział Matematyki Stosowanej, Wydział Mechaniczny Technologiczny, Wydział Organizacji i Zarządzania, Wydział Transportu i Inżynierii Lotniczej, Instytut Badań nad Edukacją i Komunikacją, Instytut Fizyki – Centrum Naukowo-Dydaktyczne.

Utworzony w 1945 roku Wydział Mechaniczny w roku 1966 zmienił nazwę na obecną, tj. Wydział Mechaniczny Technologiczny. 50-lecie Wydziału zostało upamiętnione medalem w 1995 roku. Na awersie znajduje się liczba 50, po cyfrze 5 napis LECIE, w cyfrze 0 orzeł z godła uczelni. Z lewej strony daty: 1945 / 1995. U góry napis: POLITECHNIKA / ŚLĄSKA, u dołu: WYDZIAŁU / MECHANICZNEGO. Na rewersie rysunek robota i napisy: WYDZIAŁ / MECHANICZNY / TECHNOLOGICZNY / KATEDRA / MECHANIKI / ROBOTÓW / I MASZYN / 1995. Autorem projektu jest Stanisław Pietrusa. Medal o średnicy 84 mm został odlany w Katedrze Odlewnictwa Politechniki Śląskiej.

Rys. 10. Medal Studium Wojskowego Politechniki Śląskiej

Rys. 11. Medal 50-lecia Centrum Kształcenia Inżynierów Politechniki Śląskiej w Rybniku

Również z 1995 roku pochodzi medal ćwierćwiecza ukończenia studiów. Na awersie, na fakturowanej powierzchni napis: 25-LECIE / DYPLOMU / 1970-1995, poniżej gałązka oliwna. Na rewersie logo z elementami maszyn otoczone napisami: POLITECHNIKA ŚLĄSKA / WYDZIAŁ / MECHANICZNY TECHNOLOGICZNY / GLIWICE. Autorem projektu jest Stanisław Pietrusa. Warto zwrócić uwagę, że umieszczone na rewersie logo jest używanym przed II wojną światową znakiem Koła Mechaników-Studentów Politechniki Lwowskiej [3]. Średnica medalu wynosi 77 mm.

Kolejny medal, wykonany w 2005 roku, przeznaczony jest dla absolwentów Zakładu Odlewnictwa Wydziału Mechanicznego Technologicznego, specjalność technologia i zarządzanie w odlewnictwie. Z lewej strony awersu rysunek formy odlewniczej, z prawej napis: Zakład / Odlewnictwa / Wydział / Mechaniczny / Technologiczny / specjalność / Technologia / i Zarządzanie / w Odlewnictwie. W górnej części rewersu godło Politechniki Śląskiej z literami MT, w dolnej napis: Nauki i umiejętności / stają się użytecznymi / gdy są do praktyki / stosowanymi / S. Staszic. Medal o średnicy 98 mm został odlany w Katedrze Odlewnictwa Politechniki Śląskiej.

Również w 2005 roku wyemitowano medal z okazji jubileuszu 60-lecia Wydziału Mechanicznego Technologicznego oraz światowego kongresu COMMENT (rys. 12). Na awersie przedstawiono różne zabudowania przeplatane napisami: 60th ANNIVERSARY / GLIWICE / 24th MAY 2005 / POLAND / MT oraz logo Politechniki Śląskiej. Przy krawędzi napis: MECHANICAL ENGINEERING FACULTY SILESIAAN UNIVERSITY OF TECHNOLOGY. Na rewersie na tle krajobrazu górskiego i zarysu granic Polski znajduje się krzyżówka z poziomym hasłem COMMENT oraz hasłami w pionie: CAMS, FOUND, CIM, AMME, MMME, ENT, AMPT. Z lewej strony napis: GLIWICE / WISŁA, poniżej: 16th-19th MAY / 2005. Przy krawędzi: WORLDWIDE CONGRESS ON MATERIALS AND MANUFACTURING ENGINEERING AND TECHNOLOGY. Autorem projektu jest Robert Kotowicz. Medal wybit w Mennicy Polskiej, tombak srebrzony i oksydowany oraz patynowany, w nakładzie 350 sztuk. Średnica 39 mm.

W 2015 roku Wydział Mechaniczny Technologiczny obchodził 70-lecie działalności. Z tej okazji został wykonany medal jubileuszowy (rys. 13). Na awersie na tle budynków uczelni umieszczono stylizowany napis 70 LAT oraz daty: 1978, 1953, 1946, 1945. U góry przy krawędzi: POLITECHNIKA ŚLĄSKA, u dołu: GLIWICE 2015. Na rewersie logo Wydziału Mechanicznego, Wydziału Mechanicznego Technologicznego oraz daty 1945 i 2015. W górnej części przy krawędzi napis: 70 LAT TRADYCJI NOWOCZESNOŚCI. Medal o średnicy 70 mm został wybit w mosiądzu w P.P.H.U. BALKART w Częstochowie.

Rys. 12. Medal 60-lecia Wydziału Mechanicznego Technologicznego

Rys. 13. Medal 70-lecia Wydziału Mechanicznego Technologicznego

Absolwenci Wydziału Mechanicznego Technologicznego Politechniki Śląskiej, którzy studiowali w latach 1953-1958, przygotowali pamiątkowe medale z okazji 20- i 30-lecia ukończenia studiów.

Na awersie pierwszego z nich (rys. 14) znajduje się godło Politechniki Śląskiej, z lewej strony napis WISŁA, z prawej XX-LECIE / UKOŃCZENIA / STUDIÓW, poniżej: 1978. Na rewersie napis: WYDZIAŁ / MECHANICZNY-TECHNOLOGICZNY / * 1953-1958 *. Medal o nieregularnym kształcie, wymiary 145 x 70 mm. Dolna krawędź rozszerzona w postaci podstawki. Medal został odlany w brązie w GZUT, a jego autorem jest Józef Michałek.

Na awersie drugiego z tych medali (rys. 15) znajduje się godło Politechniki Śląskiej, z prawej strony napis: XXX-LECIE / UKOŃCZENIA / STUDIÓW, poniżej: 1988. Na rewersie napis: WYDZIAŁ / MECHANICZNY-TECHNOLOGICZNY / * 1953-1958 *. Medal o nieregularnym kształcie, wymiary 132 x 66 mm. Dolna krawędź rozszerzona w postaci podstawki.

Wydział Górnictwa, Inżynierii Bezpieczeństwa i Automatyki Przemysłowej Politechniki Śląskiej został utworzony w 1950 roku jako Wydział Górniczy, w związku z zapotrzebowaniem na kadrę dla śląskich kopalń. W 1991 roku została zmieniona nazwa na Wydział Górnictwa i Geologii, a w 2019 roku na obecnie obowiązującą.

Rys. 14. Medal 20-lecia ukończenia studiów na Wydziale Mechanicznym Technologicznym z 1978 r.

Rys. 15. Medal 30-lecia ukończenia studiów na Wydziale Mechanicznym Technologicznym z 1988 r.

Rys. 16. Medal 50-lecia Wydziału Górnictwa i Geologii

W 1975 roku, z okazji 25-lecia Wydziału Górniczego, została wykonana jednostronna plakietka. Na plakietce napis: 1950-1975 / 25 LAT / WYDZIAŁU / GÓRNICZEGO / POLITECHNIKI / ŚLĄSKIEJ / W GLIWICACH. Z lewej strony skrzyżowane młotki górnicze otoczone wieńcem, poniżej godło Uczelni. Wymiary 90 x 100 mm.

Z 1989 roku pochodzi medal upamiętniający 35-lecie ukończenia studiów na Wydziale Górnicznym Politechniki Śląskiej. Na awersie napis: 35 / LECIE UKOŃCZENIA STUDIÓW / NA WYDZIALE / GÓRNICZYM / 1989. Na rewersie godło Uczelni na tle skrzyżowanych młotków górniczych. W otoku napis: POLITECHNIKA ŚLĄSKA / W GLIWICACH. Średnica 60 mm.

Kolejny medal został wyemitowany w 2000 roku z okazji 50-lecia Wydziału Górnictwa i Geologii (rys. 16). Na awersie logo Wydziału, przedstawiające na tle zarysu skrzyżowanych młotków górniczych (tzw. kupła: pyrlik i żelazko) z lewej strony postać św. Barbary w długiej szacie, z koroną na głowie, trzymającą kielich z hostią i miecz. Z prawej strony u dołu kula ziemiska otoczona otokiem z sentencją łacińską MENTE ET MALLEO (*myśl i młotem*), będącą dewizą geologów. Przy krawędzi koło zębate z napisem: 50 LAT WYDZIAŁU GÓRNICZWA I GEOLOGII / 1950-2000. Na rewersie znajduje się godło Politechniki Śląskiej. Autorem projektu jest Czesław Żydaczewski, medal wykonała Urszula Walerzak. W nakładzie 500 sztuk, tombak srebrzony i oksydowany, wybiła Mennica Państwowa. Średnica medalu wynosi 70 mm.

W 2010 roku Mennica Polska wybiła w nakładzie 300 sztuk medal z okazji 60-lecia Wydziału, z rewersem jak na poprzednim medalu. Autorami projektu są Czesław Żydaczewski i Tadeusz Tchórzewski.

Początki Wydziału Inżynierii Materiałowej Politechniki Śląskiej z siedzibą w Katowicach sięgają 1969 roku, kiedy to został utworzony Wydział Metalurgiczny. W 1988 roku został on przekształcony w Wydział Metalurgii i Inżynierii Materiałowej, w 1992 roku w Wydział Inżynierii Materiałowej, Metalurgii, Transportu i Zarządzania, w 1995 roku w Wydział Inżynierii Materiałowej, Metalurgii i Transportu, w 2003 roku w Wydział Inżynierii Materiałowej i Metalurgii. Obecna nazwa Wydział Inżynierii Materiałowej funkcjonuje od 2019 roku. Siedzibą Wydziału jest tzw. „Pałac Techników” w Katowicach, gdzie przed wojną mieściły się Śląskie Techniczne Zakłady Naukowe.

W 1989 roku został wyemitowany medal z okazji 20-lecia Wydziału Metalurgii i Inżynierii Materiałowej (rys. 17). Na awersie znajdują się napisy: POLITECHNIKA / ŚLĄSKA / 1969 / 1989 / WYDZIAŁ METALURGII / I INŻYNIERII / MATERIAŁOWEJ. W górnej części rewersu tekst: A tak / było zarazem od / wieku pierwszego / żelazo – gospodarstwa / początkiem każdego. Cytat ten pochodzi z poematu Walentego Roździeńskiego z 1612 roku „*Officina ferraria, abo huta y warstat z kuźniami szlachetnego dzieła żelaznego*”. W dolnej części rysunek przedstawiający pracę dawnych hutników. Medal odlewany, średnica 68 mm.

Rys. 17. Medal 20-lecia Wydziału Metalurgii i Inżynierii Materiałowej

Rys. 18. Medal 15-lecia Wydziału Architektury

Kształcenie architektów na Politechnice Śląskiej było prowadzone w latach 1949-1954 na Oddziale Architektury przy Wydziale Inżynierijno-Budowlanym, a od 1961 roku na Wydziale Budownictwa Przemysłowego i Ogólnego. W 1969 roku został utworzony Instytut Architektury i Urbanistyki, a Wydział zmienił nazwę na Budownictwa i Architektury. W 1977 roku powołano samodzielny Wydział Architektury. Wydział ten nawiązuje do tradycji Wydziału Architektury Politechniki Lwowskiej, a wśród jego założycieli byli pracownicy lwowskiej uczelni.

W 1991 roku został wyemitowany medal z okazji zjazdu wychowanków Wydziału Architektury Politechniki Lwowskiej i 15-lecia Wydziału Architektury Politechniki Śląskiej (rys. 18). Na awersie znajduje się napis: V ZJAZD / WYCHOWANKÓW / WYDZIAŁU / ARCHITEKTONICZNEGO / POL. LWOWSKIEJ / 15-LECIE / WYDZIAŁU / ARCHITEKTURY / POL. ŚLĄSKIEJ. Na rewersie przedstawiono herb Lwowa z okresu II Rzeczypospolitej. W otoku awersu i rewersu znajdują się wieńce. Średnica medalu wynosi 78 mm, a jego projektantem jest Tadeusz Teodorowicz-Todorowski.

Wydział Inżynierii Środowiska i Energetyki Politechniki Śląskiej został powołany w 1993 roku z połączenia Wydziału Mechanicznego Energetycznego (działającego od 1953 roku) oraz Wydziału Inżynierii Środowiska.

W 1978 roku został wydany medal z okazji 25-lecia Wydziału Mechanicznego Energetycznego Politechniki Śląskiej. Na awersie znajduje się napis: 25 LAT / WYDZIAŁU / MECHANICZNEGO / ENERGETYCZNEGO / 1978. Na rewersie godło Politechniki Śląskiej. Średnica wynosi 60 mm.

MEDALE UPAMIĘTNIAJĄCE OSOBY ZASŁUŻONE DLA POLITECHNIKI ŚLĄSKIEJ

Dla znaczenia każdej uczelni dużą rolę odgrywa kadra. W historii Politechniki Śląskiej jest wielu zasłużonych profesorów, a niektórzy z nich zostali upamiętnieni specjalnymi medalami. Medal prof. Władysława Kuczewskiego (1887-1963), organizatora uczelni i jej pierwszego rektora, specjalisty w zakresie metalurgii został przedstawiony na początku artykułu (rys. 1). Warto też przypomnieć inne osoby.

Rys. 19. Medal Jana Obrąpalskiego z 1981 roku

Prof. Jan Obrąpalski (1881-1958) w 1946 roku został profesorem kontraktowym na Wydziale Elektrycznym Politechniki Śląskiej, gdzie zorganizował Katedrę Energetyki. W latach 1947-1948 był prodziekanem Wydziału Elektrycznego, a od 1956 roku kierownikiem Katedry Elektryfikacji Zakładów Przemysłowych, powstałej z połączenia Katedry Energetyki i Napędu Elektrycznego. W latach 1957-1958 uczestniczył w pracach Komitetu Elektryfikacji Polski PAN. Był autorem pierwszej w kraju książki z zakresu gospodarki elektroenergetycznej.

W 1981 roku, z okazji 100-lecia urodzin prof. Obrąpalskiego Stowarzyszenie Elektryków Polskich, Oddział Gliwice, Koło przy Politechnice Śląskiej wyemitowało medal według projektu Stanisława Słodowego (rys. 19). Na awersie przedstawiono portret profesora, przy krawędzi po prawej stronie napis: PROF. JAN OBRĄPALSKI, z lewej: 1881-1958. Na rewersie symbol błyskawicy, w górnej części z lewej strony logo SEP, z prawej strony napis: STOWARZYSZENIE / ELEKTRYKÓW / POLSKICH / ODDZIAŁ GILWICKI. W dolnej części z lewej strony napis: POLITECHNIKA ŚLĄSKA / WYDZIAŁ ELEKTRYCZNY / GILWICE 1981. Medal odlany w brązie, średnica 110 mm.

W 2009 roku został wybity w Mennicy Polskiej medal zaprojektowany przez tego samego autora. Medal został ustanowiony uchwałą XXXIII Walnego Zjazdu Delegatów Stowarzyszenia Elektryków Polskich w Łodzi, odbywającego się w dniach 23-24 czerwca 2006 roku. Awers jest taki sam jak w przypadku poprzedniego medalu, na rewersie u góry

znajduje się logo SEP, poniżej napis: PREZES I CZŁONEK HONOROWY / STOWARZYSZENIA / ELEKTRYKÓW POLSKICH / PIONIER POLSKIEJ / ELEKTROTECHNIKI / PRZEMYSŁOWEJ. U dołu gałązka laurowa. Medal o średnicy 70 mm, tombak patynowany, wybito w nakładzie 500 sztuk.

Prof. Stanisław Fryze (1885-1964) był inżynierem elektrykiem, współtwórcą podstaw elektrotechniki teoretycznej. Obroniona w 1923 roku praca doktorska była pierwszym w Polsce doktoratem z elektrotechniki. W 1925 roku Senat Politechniki Lwowskiej powołał go jako profesora nadzwyczajnego na kierownika Katedry Elektrotechniki Ogólnej, na miejsce zmarłego prof. Romana Dzieślewskiego. W 1946 roku Stanisław Fryze przybył do Gliwic, gdzie został profesorem Politechniki Śląskiej i kierownikiem Katedry Podstaw Elektrotechniki. W latach 1946-1948 pełnił funkcję dziekana Wydziału Elektrycznego tej uczelni.

Medal Stanisława Fryze (rys. 20) został wyemitowany przez Stowarzyszenie Elektryków Polskich w 2001 roku i wybito w Mennicy Państwowej w nakładzie 500 sztuk. Na awersie przedstawiono portret uczonego, w otoku napis: PROFESOR STANISŁAW FRYZE 1885-1964 • WYBITNY ELEKTROTECHNIK - PEDAGOG. W centralnej części rewersu na fakturowanym tle napis: UCZONY / I WYCHOWAWCA / WIELU POKOLEŃ / INŻYNIERÓW / ELEKTRYKÓW. U góry logo SEP, w dolnej części gałązka laurowa. Projektantem medalu jest Stanisław Słodowy. Medal wykonany z tombaku patynowanego, jego średnica wynosi 70 mm.

Rys. 20. Medal Stanisława Fryze

Rys. 21. Medal Bolesława Krupińskiego

Prof. Bolesław Krupiński (1893-1972) był specjalistą w dziedzinie górnictwa. W latach 1945-1949 był naczelnym dyrektorem technicznym Centralnego Zarządu Przemysłu Węglowego, od 1950 roku jako profesor zwyczajny prowadził Katedrę Ekonomiki i Organizacji Górnictwa w krakowskiej AGH, współdziałał przy utworzeniu Wydziału Górniczego Politechniki Śląskiej. Od 1950 roku był wiceministrem górnictwa, przewodniczącym Rady Naukowej Głównego Instytutu Górnictwa.

Z 1975 roku pochodzi medal prof. Krupińskiego zaprojektowany przez Andrzeja Szczepańca i wykonany w GZUT Gliwice (rys. 21). Na awersie portret profesora trzy czwarte w lewo, przy krawędzi napis: BOLESŁAW KRUPIŃSKI / 1893-1972. Na rewersie napis: WYBITNY / NAUKOWIEC / W DZIEDZINIE / GÓRNICZWA / PROFESOR / POLITECHNIKI / ŚLĄSKIEJ. Średnica medalu wynosi 75 mm.

Drugi medal prof. Krupińskiego został wykonany w 1976 roku. Na rewersie portret profesora w lewo, przy krawędzi napis: BOLESŁAW KRUPIŃSKI 1893-1972. Na rewersie skrzyżowane młotki górnicze na tle kuli ziemskiej. W otoku, w dwóch wierszach napisy: TWÓRCA I ORGANIZATOR ŚWIATOWYCH KONGRESÓW GÓRNICZYCH / ZASŁUŻONY GÓRNIK POLSKIEJ RZECZYPOSPOLITEJ LUDOWEJ. Medal o średnicy 70 mm zaprojektował Stanisław Słodowy.

Trzeci medal został wyemitowany w 1979 roku przez Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrze i odlany w GZUT Gliwice. Medal jednostronny o wymiarach 110 x 83 mm przedstawia portret profesora trzy czwarte w lewo, przy krawędzi napis: BOLESŁAW KRUPIŃSKI / 1893-1972.

Prof. Stefan Kaufman (1894-1994) był specjalistą w dziedzinie konstrukcji żelbetowych i pierwszym w Polsce promotorem konstrukcji sprężonych. Był jednym z organizatorów Politechniki Śląskiej, w latach 1945-1964 kierownikiem Katedry Budownictwa Żelbetowego na Wydziale Budownictwa. W latach 1958-1960 dziekanem tego Wydziału.

Medal poświęcony prof. Kaufmanowi został wydany w 1984 roku z okazji 90. urodzin (rys. 22). Medal jednostronny, przedstawia portret prof. Kaufmana profilem w lewo.

Przy krawędzi napis: PROF STEFAN KAUFMAN 90-LECIE URODZIN ♦ GLIWICE 1984. Medal sygnowany: ST. SŁODOWY. Średnica 117 mm.

Prof. Oktawian Kazimierz Popowicz (1898-1995) był specjalistą w dziedzinie budowy maszyn, w tym maszyn wyciągowych. Jeszcze jako student rozpoczął pracę na Politechnice Lwowskiej.

Rys. 22. Medal Stefana Kaufmana

Od 1947 roku był związany z Akademią Górniczą w Krakowie, pełniąc funkcje kierownika Zakładu Maszyn i Urządzeń Górniczych II, a w latach 1952-1953 kierownika Zakładu Urządzeń Szybowych. Od 1951 roku pracował na Politechnice Śląskiej.

Medal prof. Popowicza zaprojektował w 1990 roku Stanisław Słodowy. Na awersie portret profesora w lewo, przy krawędzi w dwóch wierszach napis: KAZIMIERZ OKTAWIAN POPOWICZ DOKTOR / HONORIS CAUSA / POLITECHNIKI ŚLĄSKIEJ / 1990. Na rewersie szyb górniczy, u dołu napis: WYCHOWANKOWIE / SWOJEMU / PROFESOROWI. Medal odlany w brązie, średnica 90 mm.

Prof. Stanisław Ochęduszko (1899-1969) był specjalistą w dziedzinie termodynamiki. Po ukończeniu studiów na Politechnice Lwowskiej został zatrudniony na tej uczelni, od 1937 roku na stanowisku profesora. W lipcu 1946 roku przybył do Gliwic, obejmując kierownictwo Katedry Termodynamiki (od 1947 roku Katedra Teorii Maszyn Ciepłych). W latach 1953-1955 był pierwszym dziekanem Wydziału Mechaniczno-Energetycznego Politechniki Śląskiej, a w latach 1956-1959 rektorem uczelni.

Jednostronny medal prof. Ochęduszko zaprojektował w 1965 roku Antoni Kostrzewa. Przedstawia on stylizowany portret profesora trzy czwarte w lewo, po bokach daty 1925 / 1965. Z lewej strony Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski. Średnica medalu 100 mm.

Drugi medal Stanisława Ochęduszko pochodzi z 1997 roku (rys. 23). Na awersie przedstawiono popiersie profesora w todzie rektora trzy czwarte w prawo, z lewej strony herb Lwowa, z prawej herb Gliwic, w otoku napis: STANISŁAW OCHĘDUSZKO 1899-1969. Na rewersie znajduje się budynek uczelni, z lewej strony godło Politechniki Śląskiej, z prawej logo Wydziału. Powyżej napis: STOWARZYSZENIE / WYCHOWANKÓW / WYDZIAŁU MECHANICZNO-, poniżej: ENERGETYCZNEGO / POLITECHNIKI ŚL. / W GLIWICACH. Medal zaprojektował Edward Kostkowski, a wykonał Waldemar Stochelski. Średnica 88 mm, odlano w GZUT Gliwice w brązie. Nakład 60 sztuk, dodatkowo 60 sztuk odlano w 2001 roku.

Prof. Lucjan Nehrebecki (1900-1990) był specjalistą w dziedzinie urządzeń elektrycznych i organizatorem energetyki na terenie Górnego Śląska. W latach 1945-1950 pełnił funkcję naczelnego dyrektora przedsiębiorstwa Elektrownie Górnośląskie Elgór w Gliwicach, zajmując się odbudową elektrowni i sieci elektroenergetycznych Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego. W 1950 roku został dyrektorem eksploatacji Centralnego Zarządu Energetyki w Warszawie. Od 1946 był pracownikiem naukowo-dydaktycznym Politechniki Śląskiej, od 1952 roku kierownikiem Katedry Urządzeń Elektrycznych, a po reorganizacji Katedry Elektrowni i Gospodarki Energetycznej. W 1983 roku otrzymał tytuł doktora honoris causa Politechniki Śląskiej.

Rys. 23. Medal Stanisława Ochęduszko z 1997 roku

Rys. 24. Żeton 60-lecia Oddziału Gliwickiego SEP z Lucjanem Nehrebeckim

W 2013 roku Stowarzyszenie Elektryków Polskich Oddział w Gliwicach, z okazji 60-lecia Oddziału wyemitowało żeton upamiętniający prof. Lucjana Nehrebeckiego (rys. 24). Na awersie znajduje się portret profesora trzy czwarte w lewo, przy krawędzi napis: prof. LUCJAN NEHREBECKI 1900-1990. Na rewersie logo SEP, w otoku napis: JUBILEUSZ 60-lecia / ODDZIAŁU GLIWICKIEGO. Żeton wybiła Mennica Górnośląska w dwóch wersjach kolorystycznych. Średnica wynosi 32 mm.

Prof. Zygmunt Majerski (1909-1979) był nauczycielem architektów w Politechnice Lwowskiej, Wrocławskiej i Śląskiej. Był też architektem, którego projekty zostały zrealizowane na Śląsku. Po utworzeniu Wydziału Architektury Politechniki Śląskiej jako pierwszy pełnił funkcję dziekana.

Rada Wydziału Architektury ustanowiła w 2005 roku medal imienia profesora Zygmunta Majerskiego dla uhonorowania osób, które swoją działalnością zasłużyły się w tworzeniu lub promocji architektury i urbanistyki regionu górnośląskiego. Na awersie medalu profil profesora w lewo, przy lewej krawędzi napis: PROFESOR ARCHITEKT ZYGMUNT MAJERSKI. Na rewersie napis: W UZNANIU / ZASŁUG / DLA REGIONU / ŚLĄSKIEGO / W DZIEDZINIE / ARCHITEKTURY / I URBANISTYKI. Poniżej gałązka oliwna. W otoku: WYDZIAŁ ARCHITEKTURY POLITECHNIKI ŚLĄSKIEJ. Autorem projektu jest Stanisław Słodowy. Medal odlano w firmie M. Zięba – Odlewy Artystyczne w Gliwicach.

Prof. Waław Sakwa (1919-1992) był specjalistą w zakresie żeliwa wysokojakościowego, procesów krystalizacji metali oraz tworzyw odpornych na ścieranie. Od 1949 roku pracował na uczelni w Częstochowie, w latach 1959-1965 był rektorem Politechniki Częstochowskiej. Od 1965 roku przeniósł się na Politechnikę Śląską. Jednostronny medalion prof. Sakwy, przedstawiający jego portret, został według projektu Zbigniewa Piłkowskiego odlany w Katedrze Odlewnictwa Politechniki Śląskiej. Średnica 300 mm.

Dr Zbigniew Białkiewicz (1922-2006) był pracownikiem Instytutu Energetyki, współpracował z Politechniką Śląską, Wrocławską i z Akademią Górniczo-Hutniczą w Krakowie. Wiele czasu poświęcił na badanie dziejów SEP, był autorem wielu publikacji historycznych. Z okazji 95-lecia Oddziału Zagłębia Węglowego SEP w 2014 roku został wyemitowany medal im. Zbigniewa Białkiewicza (rys. 25). Z lewej strony awersu przedstawiono prawy profil Z. Białkiewicza, powyżej napis: ZBIGNIEW / BIAŁKIEWICZ / 1922-2006, poniżej: CZŁONEK / HONOROWY / SEP. W dolnej części rewersu znajduje się logo Oddziału Zagłębia Węglowego SEP, powyżej napis: PAMIĘCI DR. INŻ. / ZBIGNIEWA / BIAŁKIEWICZA / ZASŁUŻONEGO / BADA-CZA HISTORII / ODDZIAŁU ZAGŁĘBIA / WĘGLOWEGO SEP. Średnica medalu wynosi 70 mm. Projekt medalu przygotował i nadzorował jego wykonanie artysta plastyk Zygmunt Stuchlik.

Prof. Józef Gawroński jest specjalistą w dziedzinie odlewnictwa i odlewanych materiałów kompozytowych. W 2005 roku prof. Gawroński uzyskał tytuł honorowego profesora Politechniki Śląskiej. Z tej okazji w Katedrze Odlewnictwa Politechniki Śląskiej został wykonany medal zaprojektowany przez Waldemara Stochelskiego. Na awersie portret profesora na wprost. Z lewej strony przy krawędzi napis: JÓZEF GAWROŃSKI. Na rewersie godło uczelni z literami MT. W otoku napis: Z OKAZJI NADANIA TYTUŁU HONOROWEGO PROFESORA / 2005. Średnica medalu wynosi 80 mm.

Prof. Jan Adamczyk (1935-2007) był specjalistą w zakresie nauki o materiałach i inżynierii materiałowej. W 2005 roku otrzymał godność honorowego profesora Politechniki Śląskiej.

W 2005 roku w Mennicy Polskiej został wybity medal z okazji 70-tych urodzin prof. Adamczyka. Na awersie portret profesora trzy czwarte w lewo, poniżej napis: Jan Adamczyk. Przy krawędzi: HONOROWY PROFESOR POLITECHNIKI ŚLĄSKIEJ. Na rewersie logo Wydziału Mechanicznego Technologicznego i napisy: W ROCZNICĘ / 70 / URODZIN / Wdzięczni Wychowankowie / i Współpracownicy / Gliwice, W GRUDNIU 2005 ROKU. Medal zaprojektował Robert Kotowicz. Średnica 70 mm, nakład 300 sztuk, tombak srebrzony i oksydowany.

Prof. Eugeniusz Światoński (1940-) jest specjalistą w zakresie stateczności i dynamiki prętów cienkościennych oraz dynamiki maszyn górniczych, w szczególności kombajnów węglowych. Od 1963 roku związany jest z Politechniką Śląską. Został uhonorowany tytułem doktora honoris causa kilku uczelni, w tym w 2009 roku Politechniki Śląskiej.

Z okazji nadania prof. Światońskiemu tytułu doktora honoris causa Politechniki Śląskiej, w 2009 roku została wykonana pamiątkowa plakietka. W górnej części otoczony wieńcem portret profesora na wprost. Poniżej napis: Prof. dr hab. inż. / Eugeniusz Światoński / Doktor Honoris Causa / Politechniki Śląskiej / 11.12.2009. Plakietka o wymiarach 167 x 102 mm została odlana w brązie w GZUT Gliwice. Autorem projektu jest Waldemar Stochelski.

Prof. Andrzej Karbownik (1947-) zajmuje się organizacją, zarządzaniem i ekonomiką przedsiębiorstw, projektowaniem zakładów przemysłowych, restrukturyzacją górnictwa regionów przemysłowych. W latach 2008-2016 pełnił funkcję rektora Politechniki Śląskiej.

W 2010 został wydany jednostronny medal z okazji nadania prof. Karbownikowi tytułu doktora honoris causa Uniwersytetu w Oviedo. Na medalu napis: PROFESOR / ANDRZEJ KARBOWNIK / REKTOR / POLITECHNIKI ŚLĄSKIEJ. Poniżej otwarta księga i gałązka oliwna. W otoku: DOCTOR HONORIS CAUSA / UNIVERSIDAD DE OVIEDO, 14 DE MAYO 2010. Medal o średnicy 105 mm został odlany w brązie w Katedrze Odlewnictwa Politechniki Śląskiej. Autorem projektu jest Stanisław Słodowy.

Rys. 25. Medal Zbigniewa Białkiewicza

LITERATURA

- [1] Świsulski D.: *Polska elektryka w medalierstwie i filatelistyce*. Stowarzyszenie Elektryków Polskich, Centralny Ośrodek Szkolenia i Wydawnictw. Warszawa 2018.
- [2] Gębczyk W.: *Katalog medali o tematyce gliwickiej*, http://www.vladekg.pl/numizmatyka/pl_medale.htm, data dostępu 23.07.2021.
- [3] Крижанівський А.: *Значок механічного факультету Львівської політехніки*. Львівські Нумізматичні Записки, nr 16-17, 2019-2020.